



TARPTAUTINĖ KOMISIJA NACIŲ IR SOVIETINIO OKUPACINIŲ REŽIMŲ NUSIKALTIMAMS LIETUVOJE ĮVERTINTI

LR Vyriausybės kanceliarija

2019-03-08 Nr. 2R-25
Į 2019-02-22 Nr. S-604

DĖL VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL SUTIKIMO REORGANIZUOTI BIUDŽETINĘ ĮSTAIGĄ TARPTAUTINĖS KOMISIJOS NACIŲ IR SOVIETINIO OKUPACINIŲ REŽIMŲ NUSIKALTIMAMS LIETUVOJE ĮVERTINTI SEKRETORIATĄ“ PROJEKTO DERINIMO

Susipažinę su Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl sutikimo reorganizuoti biudžetinę įstaigą Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti sekretoriatą“ projektu (toliau – Nutarimo projektas) teikiame savo pastabas ir pasiūlymus:

1. Iš Nutarimo teikimo teksto matyti, kad Nutarimo projektas yra alternatyvus sprendimo projektas Vidaus reikalų ministerijos 2019 m. sausio 11 d. teikimu Nr. 1D-193(19) Vyriausybei pateiktam Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 8 d. nutarimo Nr. 1131 „Dėl Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti sekretoriato nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ projektui (TAIS Nr. 19-230) (toliau – Nutarimo projektas 1), kuris parengtas įgyvendinant Ministro Pirmininko pavedimą. Atkreiptinas dėmesys, kad Nutarimo projektas 1 yra dar 2016 m. balandžio mėnesį Lietuvos Respublikos Vyriausybei svarstyti pateikto Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 8 d. nutarimo Nr. 1131 „Dėl Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti sekretoriato nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ projekto atnaujinta ir patikslinta redakcija. Nutarimo projektu 1 sprendžiamas klausimas, kaip optimaliai suderinti Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti sekretoriato (toliau – Sekretoriatas) veiklą reglamentuojančius teisės

aktus su kitų norminių teisės aktų nuostatomis, tačiau tuo pačiu užtikrinant ir išsaugant Komisijos ir Sekretoriato veiklos savarankiškumą – gyvybiškai būtiną sąlygą jų sėkmingam darbui ir tarptautiniam pripažinimui. Formaliai Nutarimo projektu 1 siekiama Sekretoriato nuostatus išdėstyti nauja redakcija, atsižvelgiant į Biudžetinių įstaigų įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatas, tačiau šis klausimas buvo sprendžiamas delikačiai, siekiant nesukelti neigiamos tarptautinės reakcijos ir galimų kaltinimų dėl bandymų kištis ir politizuoti istorinius tyrimus bei Komisijos veiklą. Nutarimo projekto 1 rengime dalyvavo Vyriausybės kanceliarijos teisininkai ir personalo specialistai, Vidaus reikalų, Teisingumo, Finansų ir Užsienio reikalų ministerijų bei Sekretoriato atstovai. Suderintame Nutarimo projekte 1 yra išspręsti visi Sekretoriato nuostatų neatitikimo kitiems norminiams teisės aktams klausimai, nesukeliant žymesnių neigiamų pasekmių dėl Komisijos veiklos savarankiškumo. Tuo tarpu alternatyviame Nutarimo projekte visiškai neįvertinti galimi neigiami tokio sprendimo aspektai. **Vertindami du alternatyvius nutarimo projektus, pasisakytume už Nutarimo projektą 1, kuris buvo darbo tvarka išdiskutuotas ir suderintas tarpžinybinėje grupėje. Su Nutarimo projektu 1 buvo supažindinta Komisija ir jam pastabų neturėjo. Alternatyviam Nutarimo projektui Komisija nepritarė.**

2. Nepritariame vertinimui, kad priėmus Nutarimo projektą neigiamų pasekmių nenumatoma. Komisijos veiklos savarankiškumas (t. y. autonomiškumas nuo valdžios struktūrų) buvo, yra ir ateityje išliks esmine sąlyga tarptautiniu mastu pripažįstant jos darbo rezultatus. Tai buvo esminė sąlyga Komisijos nariams – autoritetingiausiems pasaulio mokslininkams – sutikti būti nariais ir oficialus Lietuvos pažadas juos delegavusioms žymiausioms pasaulyje akademinėms institucijoms. Komisijos savarankiškumas suprantamas ir neatsiejamas nuo jos veiklą organizuojančio ir sprendimus įgyvendinančio Sekretoriato savarankiškumo. Per visą Komisijos egzistavimo laikotarpį tai pavyko užtikrinti ir ši aplinkybė buvo teigiamai vertinama ne tik pačių Komisijos narių, bet ir apskritai vertinant Lietuvos siekį ir pasiryžimą spręsti sudėtingus istorinės praeities klausimus. Nepaisant to, Lietuvos valstybei priešiškos jėgos, bandydamos pakenkti Komisijai ir sumenkinti jos tarptautinį autoritetą ir neturėdamos jokių kitų svarių argumentų, propagandiniais tikslais melagingai teigė, kad neva Komisija yra Lietuvos Vyriausybės politikos įgyvendinimo įrankis. Tai, kad tokia dezinformacija buvo bandoma kenkti Lietuvai, įrodo, koks svarbus ir aktualus yra Komisijos ir jos Sekretoriato savarankiškumo klausimas. Sekretoriato likvidavimas ir jo funkcijų pavedimas Vyriausybės kanceliarijai būtų labai neigiamas signalas Komisijos nariams ir tarptautinei bendruomenei. Tai vienareikšmiškai būtų suprasta, kaip siekis

daryti įtaką Komisijos veiklai. Galima numanyti, kad dėl šios priežasties kai kurie Komisijos nariai pasitrauktų iš Komisijos, o šį faktą išnaudotų Lietuvai priešiškos jėgos. Tai iš esmės reikštų sėkmingai dirbusios Komisijos veiklos pabaigą, nes tokia Komisija būtų praradusi tarptautinį pasitikėjimą. Gali atsitikti taip, kad būtų kvestionuojamas ir ankstesnis Komisijos darbas.

3. Įgyvendindamas Komisijos sprendimus Sekretoriatas vykdo ne tik akademinis tyrimus, rengia Komisijos posėdžius bei palaiko ryšį tarp visuomeniniais pagrindais dirbančių Komisijos narių, tačiau Komisijos pavedimu nuo 2003 metų vykdo plačią nacionalinę „Mokymo apie totalitarinių režimų nusikaltimus, nusikaltimų žmoniškumui prevencijos ir tolerancijos ugdymo programą“. Šios programos rėmuose Lietuvoje yra įsteigta ir sėkmingai funkcionuoja virš 140 Tolerancijos ugdymo centrų. Visą Lietuvą apimančio Tolerancijos ugdymo centrų tinklo veiklą koordinuoja Sekretoriatas. Tai yra unikali tarptautiniu mastu plačiai pripažįstama ir kaip sektinas pavyzdys vertinama iniciatyva. Abejojame ar likvidavus Sekretoriatą, Vyriausybės kanceliarija dėl savo veiklos pobūdžio sugebės užtikrinti šios švietimo programos gyvybingumą ir tęstinumą.
4. Nutarimo projekto teikime netiksliai nurodoma, kad šiuo metu Sekretariate dirba 4 žmonės. Šiuo metu dirba 5 žmonės.

Apibendrinus mūsų išsakytas pastabas ir įvertinus galimas alternatyvaus Nutarimo projekto neigiamas pasekmes, siūlome pritarti Vidaus reikalų ministerijos 2019 m. sausio 11 d. teikimu Nr. 1D-193(19) Vyriausybei pateiktam Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 8 d. nutarimo Nr. 1131 „Dėl Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti sekretoriato nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ projektui (TAIS Nr. 19-230) arba kartu su Komisija ieškoti kitų visiems priimtinių sprendimų.

Pagarbiai,

Komisijos pirmininkas

Emanuelis Zingeris

